

Ar klaidos padeda tobulėti?

Kiekvienam žmogui lemta klysti. O tos klaidos gali būti įvairiausios: grubus žodis artimajam, melagystė, amoralus poelgis, nusikaltimas. Tai nuopuoliai, kurie kyla iš žmogaus vidaus, jo pirmą kartą nepažabotos prigimties arba dvasinio suskilimo, troškimo kažko nepasiekiamo, kažko, kas gerokai viršija žmogiškąsias galias. Tačiau be klaidų žmogaus gyvenimas netektų prasmės – juk klaidos verčia tobulėti moraliai, dvasiškai ir, kaip yra sakęs žymus Renesanso mąstytojas Džovani Piko dela Mirandela humanizmo manifeste „Kalba apie žmogaus orumą“, padeda jam pakilti iki „aukščių dieviškų būtybių“*.

Joks žmogus nėra apsaugotas nuo savo nepažabotos prigimties. Žinoma, kuo vyresnis yra asmuo, kuo jis intelektualnesnis ir labiau apsišvietęs, tuo lengviau suvokia, kaip savo instinktus pažaboti. Šiuo atveju labiausiai pažeidžiami yra vaikai, kurie, atrodo, turėtų būti tyriausios ir nekalčiausios būtybės pasaulyje. Visgi jie yra žiaurūs, tačiau žiaurūs ne todėl, kad supranta savo veiksmus, o todėl, kad jų nesupranta. Vaikai nesusimąsto, jog įžeidami draugą, užgaudami silpnesnį, elgiasi netinkamai. Suvokimas ateina tik vėliau – išvydus artimojo ašaras ar regint kito skausmą. Apie vaikų žiaurumą nesibodima kalbėti ir literatūroje. Bene ryškiausiai tokią situaciją atskleidžia XIX amžiaus pabaigoje – XX amžiaus pradžioje kūręs psichologinio realizmo atstovas, rašytojas Jonas Biliūnas. Novelėje „Kliudžiau“ vaizduojamas amoralus vaiko poelgis, kuris ilgam laikui įstringa ir jo širdyje, ir galvoje. Kūrinio pasakotojas, berniukas*, kuris žavisi Amerikos indėnais, nusprendžia pašaudyti iš lanko, nes nori pasijusti tikru „medžiu“ (medžiotoju). Taikinio dairytis jam nė nereikia – jo akys užkliūva už patvoryje tupinčios susigūžusios, purvinos ir sudžiūvusios baltos katytės. Vaiko akys sublizga – juk tai puikus taikynys. Jis tuo metu nemąsto apie katytę kaip apie gyvą, atjautos ir rūpesčio maldaujančią būtybę. Vaikui gyvūnelis – jo išsvajotas „grobis“. Išskyla pirmą kartą žmogaus prigimtis, instinktas žudyti, kovoti, patenkinti savo norus ir troškimus. Berniukas paleidžia strėlę į katytę ir, kai ši įsminga į jo kūnelį, tik tada supranta, kaip nedovanotinai pasielgė. Jis pribėga prie katytės, tačiau suvokia, kad jos nebeišgelbės. Vaikas tris dienas pratūno namuose, kol galiausiai pasiryžta išeiti į lauką, kur guli strėlės pervertas gyvūnelio kūnas. Šalia – lankas ir strėlės, kurias berniukas tučtuojau sulaužo. Akivaizdu, kad jis gailisi poelgio, o jo krūtinę kaip toji strėlė veria kaltė. Šią jau neatitaisomą klaidą vaikas priima kaip pamoką, jis dvasiškai, moraliai patobulėja. Galima numanyti, jog nuo šios akimirkos jis ims branginti ir saugoti kiekvieną gyvybę. Šio kūrinio situacija puikiai pabrėžia, kaip žmogaus klaida priverčia jį tapti geresniu, doresniu ar, kaip pasakytų lietuvių literatūros klasikas Kristijonas Donelaitis, „viežlybu“. Tik apmąstęs savo klaidingą poelgį, pamatęs, kokį skausmą jis atneša kitiems, asmuo gali tobulėti. Ir nesvarbu, ar tai vaikas, ar senolis, ar suaugęs – bet koks žmogus gali mokytis iš savo klaidų ir stengtis gyventi doriau.

Visgi žmogų klysti priverčia ne tik jo nepažaboti instinktai, bet ir nestabili psichologinė būseną. Kai dvasiniame pasaulyje verda suirutė, net ir tvirčiausias, atsakingiausias bei moraliausias asmuo gali padaryti nedovanotiną klaidą. O dažnai nerami dvasia netgi priveda prie virtinės klaidų. Tokios situacijos pavyzdį galima rasti Apšvietos epochos filosofo, rašytojo Johano Volfgango Getės dramoje „Faustas“. Pagrindinis kūrinio veikėjas – mokslininkas, alchemikas, daktaras Faustas, kuris pažada savo sielą velniui mainais už visatos pažinimą. Tokį pažadą jis duoda neatsitiktinai – Fausto nebetenkina knygų išmintis, jis trokšta aukštesnio pasaulio, gyvybės, visatos pažinimo. Jis nori įminti paslaptis, kurių niekas negali išnarplioti. Jo sieloje siaučia tokia sumaištis, kad jis sutinka susidėti su šėtonu (Mefistofeliu). Atrodo, Fausto gyvenime nusistovės ramybė – jis atjaunėja ir sutinka merginą Margaritą, kurią įsimyli. Visgi geruoju tai nesibaigia: Faustas pražudo savo mylimosios brolių, motiną, netgi ją pačią. Visos šios nelaimės – tik dėl nelaimto susidėjimo su Mefistofeliu bei jo pažadų išpildyti visus Fausto norus. Jau po daugelio metų, kai Faustas baigia klajones po visatą su velniu, jis ima dirbti melioratoriumi*, sausinti žemę. Kai dėl melioracijos darbų sudėga senukų troba, Faustas nepasiduoda kaltės jausmui ir toliau dirba, stengiasi, kad kitiems žmonėms būtų gera gyventi, bei

siekia atitaisyti savo klaidas. Jis pagaliau supranta, kaip turi gyventi doras žmogus bei atranda išsvajotą ramybę, o Dievas jo sielą išgelbsti. Šios filosofinės poemos situacija parodo, kad net ir daugybę klaidų prisidaręs žmogus galiausiai gali iš jų pasimokyti. Pats Gėtė yra sakęs, jog tiktai veikdamas žmogus jaučiasi žmogumi. Juk išties, kai asmuo nori, stengiasi, bando atitaisyti savo klaidingus poelgius, dėl jų atgailauja, jis tobulėja, tampa moralesnis, humaniškesnis. Jis tampa žmogumi.

Klaidos yra neatsiejama kiekvieno žmogaus gyvenimo dalis. Ne veltui žmonės klysta – taip jie tobulėja, tampa brandesni, išsiugdo empatijos jausmą ir išmoksta vertinti net pačią mažiausią gyvybę. Kiekvienam žmogui neteisingi, klaidingi pasirinkimai padeda tobulėti, bet tik jis pats sprendžia, ar to išties nori. Prancūzų mąstytojas Mišelis de Montenis teigė, jog tik nuo paties žmogaus priklauso, ar jis gyvens gerai, ar blogai. Akivaizdu, kad, jei asmuo norės atsižvelgti į savo klaidas, iš jų mokysis, moraliai tobulės, tuomet ir gyvens gerai, džiaugsis gyvenimu, teisingais sprendimais, o jei žmogus savo klaidų nepaisys bei jas kartos, tai ir gyvenimas jam nesišypsos, o Fortūna nepašyktės išbandymų.

*Nedidelis netikslumas